

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
Michaël 2009

De tijdgeest

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

13e jaargang nr. 4, Michaël 2009

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1

Transparantie, goud en Michaël 1

Thema:

De tijdgeest in het licht van de Apocalyps 2

Serie: Het bewogen begin 10

Michaëltijd 13

Bestuur en instellingen 16

Berichten uit de gemeenten 19

Allerlei 21

Internationaal 25

Boeken 29

Aankondigingen 31

Gestorvenen 32

Redactie

Nelle Amons, Bastiaan Baan, Jolanda van Dam,
Jos van Damme, Marianne de Nooij

Redactie-adres

In beweging, p/a mw. J. van Dam,

Putterweg 64, 3851 GE Ermelo

tel. 0341-550606

e-mail: inbeweging@unica4.nl

Ook voor inlichtingen over abonnementen

Financiën en advertenties

Jos van Damme, tel. 0318-416079

e-mail: josvandamme@chello.nl

Druk

Drukkerij Modern, Bennekom

Kopijdata:

Adventnummer 1 oktober 2009

Paasnummer 1 februari 2010

Kopij graag aanleveren per e-mail
(inbeweging@unica4.nl).

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden kopij in te korten of niet te
plaatsen.

*Illustratie omslag: 'De engel Michaël, op de
grens tussen zee en land, met het boekje
voor Johannes' (Openb. 10:1-11).*

*Die Bamberger Apokalypse (begin 11^e eeuw),
Staatsbibliothek Bamberg (D)*

De Christengemeenschap
in Nederland en Vlaanderen
Adressen (geen postadres)
en tijden van diensten

M=mensenwijdingsdienst, K=zondagsdienst voor de
kinderen, info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 072-5613144

M zo 10, di 9, do 10, za 9 (info), K zo 9 (info)

Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 020-6420769, bgg
6628346. M zo 10, di 7, wo 9, do 9, za 9, K
zo 9.30 (info)

Antwerpen, H. Sciencelaan 107, Mortsel,
03-8305860. M zo 10, wo 7 (info), do 10 (info),
vr 9.30, K zo 9.15 (info)

Arnhem, Brugstraat 5, 026-3708049,
bgg 06-20018689. M zo 10 (info), do 9.30 (info), K
zo 9.30 (info)

Den Haag, Groot Hertoginnelaan 2, 070-3634898
M zo 10.15, wo 10 (info), do 8 (info), vr 10.30
(info), K zo 9.30

Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 0343-517467
M zo 10.30 (info), do 9.30 (info), K zo 10 (info)

Eindhoven, Dorpstr 122, Veldhoven, 040-2221009,
bgg 2520498. M zo 10.45 (info), wo 9.30, vr. 9.30
(info) K zo 10 (info)

Het Gooi, Veldweg 1, Bussum, 035-5417957, bgg
6563160. M zo 10, do 10 (info), K zo 9.30 (info)

Groningen, Lauwersstraat 3, 0592-347059,
bgg 050-3096437. M zo 10.30 (info), do 10 (info),
K zo 10 (info)

Leeuwarden, Droevendal 9, 058-2151708,
bgg 2803558. M zo 10.15 (info), do 9.15 (info), K
zo 9.45 (info)

Leiden, Vestestraat 39-49, 071-5121459, bgg 06-
11302133. M zo 10.30 (info), za 10.30 (info), K
zo 10 (info)

Meppel, Catharinastraat 44, 0522-452699 bgg:
0521-578178. M zo 10.15 (info), K zo 9.45 (info)

Middelburg, Lange Noordstr. 62, 0118-615459,
bgg 583352. M zo 10 (info) K zo 9.15 (info)

Rotterdam, Lumeystr. 33, 010-4662586, bgg 4862586
M zo 10.30, di 9.30, wo 9.30, vr 7.30, K zo 10

West-Brabant, Minckelersstraat 27, Breda,
076-5422983, bgg 5021945. M za 9.30 (info)

Zeist, van Tetslaan 4, 030-6913868, bgg 6921173
M zo 10.30, di 8, wo 9, vr 10 (info), za 9, K
zo 9.30

Zutphen, Badhuisweg 27, 0575-352403, bgg 06-
40717174. M zo 10.30, di 9.15 (info), do 9.15
(info), za 10 (info), K zo 10 (info)

Landelijk secretariaat: 070-3451506

Groot Hertoginnelaan 4

2517 EG Den Haag

E-mail: secretariaat@christengemeenschap.nl

Website: www.christengemeenschap.nl

Van de redactie

De aartsengel Michaël is de huidige tijdgeest. Uit de Openbaring van Johannes kennen we deze engel met name als degene die met zijn legerscharen de strijd aangaat met de draak. Minder bekend is dat Michaël ook de engel is die, staande op het land en de zee, aan de ziener Johannes een boekje geeft, niet om te lezen maar om op te eten (zie omslagillustratie). Wat zou er in dat boekje staan? Kunnen we in onze tijd aan Michaëls uitnodigende gebaar om het boekje tot ons te nemen gehoor geven? 'De tijdgeest in het licht van de Apocalyps' is het thema van dit Michaël-nummer, met bijdragen over tijdsfenomenen en hoe we die beter kunnen gaan begrijpen en ons erin staande kunnen houden. Voorts vindt u verderop dan nog een overzichtsartikel over de inhoud van de Openbaring van Johannes.

In de serie 'Het bewogen begin' schrijft priesterstudent Mathijs van Alstein over het uithoudingsvermogen en de offerkracht van Eduard Lenz. En zoals gebruikelijk in het Michaëlnummer vindt u de jaarlijkse bijdragen van Nederlandse geestelijken in het buitenland: Frank Storm (Namibië) en Maarten de Gans (Argentinië). In het bericht van de bewindsdrager kunt u lezen dat we ons volgend jaar op deze plek in 'In beweging' ook zullen mogen verheugen op een bericht van Craig Wiggins vanuit Amerika.

Marianne de Nooij

Transparantie, goud en Michaël

Onze samenleving wordt steeds ingewikkelder. Het is daarom begrijpelijk dat vaak de vraag naar 'transparantie' klinkt. Deze vraag toont ook een zoektocht naar de echte waarden.

Economisch gezien dacht men tot 1971 in de goudvoorraden van de Amerikaanse banken zo'n grondwaarde te bezitten. Dat liep uit op een illusie. Toch dachten de financiers toen in goud een grondwaarde te bezitten. De traditie verbindt dit metaal immers met de zon, het middelpunt van ons zonnestelsel. Het heeft ook een vergelijkbare uitstraling. Het is chemisch verregaand onaantastbaar en zijn immense gewicht drukt aardse macht uit.

Minder lovend is daarentegen de sprookjeswijsheid die in 'De zeven raven' zegt, dat hij 'te heet en schrikwekkend is en dat hij kinderen vreet'. Wordt hiervan iets zichtbaar in de gouddorst en goudkoorts die mensen in hun greep kunnen nemen?

Toch is er nog een derde soort goudverhaal en dat staat in de Apocalyps van Johannes. Nu is de Apocalyps eigenlijk een Michaëlboek, omdat deze aartsengel er veelal de regie voert. Michaël betekent 'Wie als God?'. Zijn naam is een vraag naar de eigenlijke goddelijke grondwaarden in de mens en daarmee naar transparantie van zijn aardse verschijning voor deze waarden.

Dit boek spreekt ook herhaaldelijk over goud en op een bijzondere manier in het toekomstbeeld van de mens in hoofdstuk 21. Daar verschijnt een stad met 'muren van goud als doorschijnend glas'. Onder de regie van de zonne-engel Michaël is de goudmacht daar transparant geworden. Wat een toekomstbeeld: transparante macht!

Sieghart Knijpenga

Thema: De tijdgeest in het licht van de Apocalyps

In dit Michaëlnummer van 'In beweging' staat de tijdgeest in het licht van de Apocalyps, in het licht van dat wat zich aan ons wil onthullen. Maarten de Gans kijkt vanuit dit gezichtspunt naar actuele ontwikkelingen in de samenleving. Filosoof Christine Gruwez onderzoekt in haar bijdrage in hoeverre gebeurtenissen ook te beschouwen zijn als tekenen die een onderliggende waarheid aan ons willen openbaren. Bastiaan Baan beschrijft hoe je in deze tijd, waarin de werkzaamheid van het boze steeds sterker manifest wordt, staande kunt blijven in de strijd.

Tijdsgebeuren en apocalyps

door Maarten de Gans (geestelijke gemeente Buenos Aires)

'Apocalyps' is: (zich) openbaren, dat wil zeggen het waarneembaar worden van wat verborgen was. En het is al bijna een gemeenplaats als je zegt, dat apocalyptische processen steeds meer geschieden, op kleine, grote en globale schaal; maar tegelijkertijd lijken er niet evenredig meer mensen te zijn met de innerlijke veerkracht om deze openbaringen serieus te nemen en er iets mee te doen. ("Wacht u ervoor dat uw hart bezwaard is door bedwelming en roes en zorgen om het levensonderhoud...", Lukas 21:34).

De plotseling opgekomen recessie in 2008 is een mogelijkheid voor nieuwe openbaringen. Maar daarvoor zijn altijd twee elementen nodig: de inhoud die zich openbaren wil en de ziener, de mens die de openbaring waarneemt. Bijvoorbeeld: plotseling stort de automarkt in. Wij wisten al lang dat er veel te veel auto's rondrijden, die lucht en aardestoffen verbruiken die niet vervangbaar zijn. In plaats van ons te verheugen over de rem op de autoproductie en alternatieve werken bezoldigingsmogelijkheden te zoeken voor de getroffen (producerende) mensen, proberen we deze doodzieke patiënt (de auto-industrie) krampachtig met astronomische geldinjecties in leven te houden. Wat openbaart zich? Het 'creatieve denken' en het 'gezonde mensenverstand' zijn de

eigenlijke patiënten, op sterven na dood. Wereldwijd.

Een ander voorbeeld, dat algemeen bekritiseerd werd: De theorie in de westerse wereld, dat de staat en de economie gescheiden moeten zijn, werd van de ene dag op de andere omgegooid. Dus dit was geen 'principe', maar een leugen die het bestaande sociale onrecht rechtvaardigde.

Als papagaaien praten politici van alle kleuren en in de hele wereld elkaar sinds een halve eeuw na, dat een gezonde economie slechts mogelijk is, indien zij groeit. Maar groei van de economie betekent vernietiging van de aarde zelf en van de 'aardelucht'. Economie die steeds verder groeit op een aardelichaam dat niet groeit, is slechts te vergelijken met een kankergezwell in het individuele menselijke organisme. Wij weten hoe deze groei eindigt.

Natuurlijk is dit niet de plaats om uitvoerig economische en geldtheorieën te ontwikkelen. Menig lezer van deze regels zal bekend zijn, dat Rudolf Steiner geld als 'geronnen geest' en als 'bewustzijn' beschrijft. Met andere woorden: geld is niet iets materiëls. Slechts zo wordt begrijpelijk, hoe het mogelijk is dat op een dag duizenden tot vele miljarden euro's of dollars van de ene rekening naar de andere kunnen worden overgeheveld. Iets niet-materieëls dat ons leven voor

een groot deel bepaalt... is dat niet op zich al apocalyps? "Geld is bewustzijn, geest", maar kan niet functioneren indien de geldgebruiker - dus ieder van ons - niet gelooft in zijn waarde, in zijn realiteit. De 'kracht van het geloof' is het meest werkzame principe in ons zieleleven: als ik niet zou geloven dat het zaad dat ik vandaag zaai, morgen opkomt, zou ik niet zaaien. Dit geldt op letterlijk alle gebieden: uiterlijk, sociaal, innerlijk. Zo geloof ik dat de virtuele cijfertjes op het scherm die mijn tegoed of schuld aangeven, beeld van een werkelijkheid zijn; en zo geloof ik, dat het groene honderd euro biljet ook door de ander in zijn waarde zal worden herkend, anders zou ik het als oud papier weggoien... De crisis die begonnen is, laat opnieuw radicaal duidelijk worden: wat met geld, handel en productie te maken heeft, is op vertrouwen gebaseerd en dat wil zeggen: op geloof. Waar dit geloof verdwijnt, ontstaat chaos. Hier openen zich veel thema's. Een van de interessantste is voor mij, dat duidelijk kan worden dat de menselijke cultuur, de samenleving, niet zal kunnen worden geordend op een aanvaardbare manier, zolang reïncarnatie en karma buiten het geldige referentie-kader blijven. Want vanuit de geestelijke werkelijkheid gezien kan niemand in het financiële en economische gebeuren ooit 'slimmer' zijn dan de ander: een winst- en verliesrekening is niet alleen een beeld van de karmische verhoudingen tussen de mensen, het is een uitdrukking van deze verhoudingen. Dat wil zeggen: rekeningen die open staan (schulden aan andere mensen, aan de natuur) moeten betaald worden op de lange

De ziener: 'Johannes op Patmos aanschouwt het Lam op de troon', (1409). Miniatuur uit 'Les très riches heures du Duc de Berry', Musée Condé Chantilly

duur, hoe dan ook; dat is de op deze wijze te begrijpen 'goddelijke gerechtigheid'. We zijn er om elkaar te helpen, niet om van elkaar te profiteren.

We zijn er om elkaar te helpen! Niet de 'strijd om het bestaan' en het 'recht van de sterkste' (Darwin c.s.), maar de 'wederzijdse hulp' (Kropotkin). Dat is de eigenlijke openbaring die wij steeds duidelijker kunnen waarnemen.

De inhoud die zich openbaren wil is er. En de zieners?

Tekenen des tijds

door Christine Gruwez (cultuurfilosoof, Antwerpen)

Vele tijdgenoten hebben de ervaring, dat de huidige gebeurtenissen hen tezelfdertijd hoopvol stemmen en bang de toekomst tegemoet doen zien. Enerzijds is er heel wat dat op zo korte tijd lijkt te verdwijnen, een neergang die een klimaat van ondergang om zich heen verbreidt. Een 'apocalyptisch tijdsbeeld'. En er is blijkbaar ook zo iets als een teruggang. Zoals de nog maar kort geleden bevochten grondrechten van het soevereine individu, de mensenrechten, die in naam van de veiligheid van een groep of van een groter geheel teruggeschroefd worden. Of het voortbestaan van een bedrijf, dat de voorrang krijgt op de werkgelegenheid van de arbeiders. De kern van wat vertrouwen en solidariteit tussen mensen uitmaakt wordt hierdoor aangetast. Recent in Italië bijvoorbeeld – maar ook elders, zij het dan minder expliciet – is het voortaan bij wet verboden om 'illegalen' te helpen.

Anderzijds doen er zich ook openingen voor, waarin de kans zich aanbiedt om uitgeleefde instellingen en vormen opnieuw leven in te blazen. Er ontstaat duidelijkheid. De neergaande economie maakt wakker voor het besef, dat er andere vormen mogelijk kunnen zijn. De uitbarstingen van zinloos geweld vragen om aandacht voor wat niet langer meer leefbaar is in een gemeenschap: de jonge man die in Dendermonde (België) twee peuters en een verzorgster neerstak of de man die in Apeldoorn als een razende inreed op de samengestroomde mensen. Wellicht toch geen geïsoleerde gevallen, maar symptomen van wat in een samen-

leving geheeld wil worden. Een besef dat pijn kan doen, maar dat ook openmaakt.

Daaruit ontstaat openheid voor het nog niet bekende, het nog niet vertrouwde. Zo heeft de verkiezing van Obama wereldwijd een golf van hoop teweeggebracht. Sinds zijn aantreden echter hebben zich weer andere conflicthaarden gevormd en zijn er op dit ogenblik alleen al in Pakistan één miljoen mensen op de vlucht. Is dit een teken dat iedere hoop op een betere wereld zinloos is? Zijn dit alles 'Tekenen des tijds'? Wordt hierdoor de tijd waarin wij leven gekentekend? Wat is een teken?

Gebeurtenis en teken

In het Boek der Openbaringen van Johannes wordt enkele keren gewag gemaakt van een teken dat zichtbaar in de hemel verschijnt; "Een groot teken werd zichtbaar in de hemel" (Apoc.12:1). Doch lang niet alles wat zich ontrolt voor het schouwende oog van Johannes wordt door hem als een 'teken' bestempeld.

Noch het gewijde gebeuren rondom de Tronende, noch de gesel en de plagen die de aarde teisteren, noch alle daarop volgende ontvouwingen van de machten van het Boze zijn 'tekenen'. De verschrikkingen die doorheen het visioen elkaar in een steeds sneller tempo opvolgen zijn op zichzelf geen tekenen, maar begeleiden datgene wat een teken openbaart. Het teken dat verschijnt in de hemel is drager van een betekenis en vraagt om gezien te worden. Toch valt deze betekenis niet samen met het teken. Wat

'Het zichtbare is de verhullende openbaring van het onzichtbare.'

Novalis

'Omdat ik wat buiten mij is niet veranderen kan, besloot ik wat in mij is te veranderen.'

Johann Gottlieb Fichte

het teken be-tekent geeft het niet onmiddellijk prijs. Enkel doorheen het verloop van de ontvouwing onthult het uiteindelijk zichzelf. Ieder teken heeft zijn eigen 'ontvouwingstijd'.

Veel van wat er in de actualiteit gebeurt, wordt vaak ook ervaren als een teken en als dusdanig beschreven. 'Voortekenen van ondergang'. 'Tekenen van hoop'. Want we merken wel dat sommige gebeurtenissen geladen zijn met betekenis, alleen kunnen we deze niet onmiddellijk vatten. Maar zijn daarmee alle gebeurtenissen die we niet kunnen begrijpen ook tekenen? Ook hier zijn gebeurtenis en teken niet identiek!

Je kan je de vraag stellen: wat betekent het bijvoorbeeld dat op 11 september 2001 in New York de beide WTC-torens door een aanslag met de grond werden gelijk gemaakt – de plaats waar ze ooit stonden gaat als Ground Zero de geschiedenis in – en dat zeven jaren later het hele systeem, waarvoor zij symbool stonden, in elkaar dreigt te storten? Zijn dit louter feiten? Of zijn het ook tekens?

Een gebeurtenis laat zich beschrijven en ook ontleden, laat zich becommentariëren. Een teken niet. Telkens wanneer we een teken willen ontraadselen op de wijze waarop we een tijdsgebeuren analyseren, ervaren we een soort onmacht. De analyses die 11 sep-

'11 september engel', Ninetta Sombart.

In: Volker Harlan 'Ninetta Sombart, Leben und Werk', Stuttgart 2004

tember zoeken te verklaren zijn haast niet meer te overzien. In hun kielzog verschijnen nu, de een na de ander, ettelijke commentaren en geschriften die de recessie willen duiden en prognoses stellen voor hoe het verder moet. Maar ook daar blijft het bij de feiten en wat ze teweegbrengen. Wat doorheen deze feiten wil spreken, als de werking van een teken, onttrekt zich aan een dergelijke benadering. Een teken laat zich niet

*'Het evangelie verkondigt, dat er in deze nieuwe, door het hart geïnspireerde
gemeenschap, die het Rijk van God genoemd wordt, geen volkeren meer zullen zijn,
maar alleen personen.'*

Boris Pasternak

*'Wie verlost? Ieder. Wie boze wil in zich opneemt en goede wil laat uitstromen.
Wie dwaling ontvangt en waarheid teruggeeft. Wie haat ondergaat en liefde schenkt.'*

Walther Rathenau

dwingen. Het beschikt over een mate van onaantastbaarheid.

Niet verwonderlijk bijgevolg, dat in het Oerchristendom degenen, die deel uitmaakten van de eerste gemeenten, zich van tekenen bedienden. Dit waren geen symbolen en al evenmin een soort cryptische taal. In het teken bij uitstek, dat van het kruis, was de reële aanwezigheid van de Verrezenen, waarvoor het teken staat, werkzaam. In en door het teken werd de mogelijkheid geschapen deze werkzaamheid innerlijk zo te beleven, waardoor het ook begrepen kon worden. Op dat ogenblik onthulde het zijn betekenis. Daarbij is de zeggingskracht van dit teken zo alomvattend, dat zijn betekenis niet kan uitgeput, niet kan uitgewerkt worden.

Weggenoot

Wat we in het huidige tijdsgebeuren een teken zouden kunnen noemen, de crisis, de conflicten wereldwijd, de recessie, zinloos geweld, is geen teken, maar in werkelijkheid een begeleidend verschijnsel ervan. Waarbij het wel eens zou kunnen, dat deze verschijnselen ons willen wakker roepen, opdat we in staat zullen zijn de tekenen waar te nemen. Gebeurtenissen vertonen zich in het hier en nu, in de actualiteit. Ze wekken hoop of vrees, maar hoe dan ook halen ze ons weg uit de routine van het bestaan en doen ons een ogenblik vragend stilstaan. Kunnen we dan de blik verplaatsen, weg van het hier en nu en zien wat zich in de hemel ontvouwt? Of zijn we alweer ingeslapen in de dagelijkse beslommingen

die ons gaande houden, zonder dat we wakker hoeven te worden?

Op de dag dat door de leerlingen het graf leeg werd gevonden, waren er twee van hen op weg naar Emmaüs (Lukas 24:13). Ze spraken met elkaar over al die gebeurtenissen en vroegen naar de zin van dat alles. Ook zij waren van vurige hoop in vrees en twijfel terechtgekomen. En ook zij wisten niet hoe deze gebeurtenissen te duiden. Wat betekende dit alles?

Op dat ogenblik komt Hij, die tezelfdertijd teken en betekenis is van dat waarnaar ze vragen, met hen mee op weg. Hun hart echter is bevangen, gevangen als het is door wat er recentelijk is gebeurd. Pas later, als ze aangekomen zijn en Hij het brood breekt en zegent, worden hun de ogen geopend. Waarom dan pas?

"Bradeis tei kardiai" (Luc. 24:25), "Gij dragen van hart!" was het eerste wat hun weggenoot tot hen sprak. Wat met deze woorden is aangesproken is nog steeds van kracht. Want wat anders belet ons de tekenen in de hemel te zien, dan dit bevangen zijn door wat er om ons heen gebeurt? Waardoor we beurtelings verzinken in twijfel, onverschilligheid of wegluchten in wensvoorstellingen. Al dit is traagheid van het hart.

Wanneer worden onze harten 'brandend' voor de tekenen des tijds? Kunnen we, wakker geschrokken door de tijdsgebeurtenissen, nu ook gewekt worden voor wat door ze heen tot teken wordt en tot betekenis? En uiteindelijk ook voor diegene die ons tot weggenoot kan worden?

*'Waak! Het is wakenstijd.
Waak en besta de strijd:
de machtige wanner scheidt
de korrel van het kaf.'*
Ida Gerhardt

Klaar voor de strijd?

door Bastiaan Baan (geestelijke gemeente Zeist)

Niet alleen in de Apocalyps van Johannes, maar ook in andere passages in het Nieuwe Testament, herkennen we de vooruitziende blik van de apostelen en evangelisten. Zij beschrijven komende gebeurtenissen, die hun schaduwen ver vooruit werpen. In het bijzonder de apostel Paulus, die zich een 'te vroeg geborene' noemt, beschrijft toekomstige gebeurtenissen, die voor de goede verstaander nu pas actueel geworden zijn. Hoe kun je staande blijven in een wereld, waarin het boze aan de orde van de dag is?

Het traditionele christendom heeft een twijfelachtige reputatie op het gebied van macht, strijd en machtsstrijd. Vele oorlogen zijn gevoerd om het christendom te vuur en te zwaard te verbreiden. Talloze brandstapels zijn opgericht om ketters en andersdenkenden spoorloos te laten verdwijnen.

Anderzijds laat de geschiedenis van het christendom zien, dat een gebrek aan waakzaamheid en daadkracht tot tragedies kan leiden. De stad Constantinopel werd eens overvallen en geplunderd door de Turken tijdens een synode, waar over haarkloverijen werd gestreden – zonder dat men merkte, dat de vijand voor de poort stond.

Sttaande blijven

Tussen de uitersten van agressie en passiviteit, tussen vechten en vluchten, komt het christendom pas tot bloei wanneer men waakzaam blijft. Dat is niet alleen collectief en gemeenschappelijk, maar ook individueel een noodzaak. De apostel Paulus heeft deze

opgave zelf verwerkelijkt en klassiek verwoord in zijn brief aan de Efeziërs. Het loont de moeite om zijn appèl tot een eigen religieuze oefening te maken. Ik doe een poging om de beeldentaal toegankelijk te maken.

De beelden van de wapenrusting Gods (Efeziërs 6) geven een aantal concrete aanknopingspunten om in onze hectische wereld staande te blijven. Meestal worden ze gelezen als allegorie van een wereld die verleden tijd is. Schild, helm, zwaard en wapenrusting: dat heeft niets met onze *struggle for life* te maken – tenzij je achter de schermen kijkt naar de geestesstrijd, die van alle tijden is: "Wat ons is opgedragen is niet de strijd tegen machten van vlees en bloed, doch tegen tijdgeesten (Grieks: *archas*), tegen machten (*exousias*) in onze natuur, tegen de heersers der kosmische duisternis (*kosmo-kratoras*), tegen de geestwezens die het boze in de hemelsferen zijn (*epouraniois*)". Paulus onderscheidt hier vier verschillende vormen van het boze, die met gevallen engelen verbonden zijn.

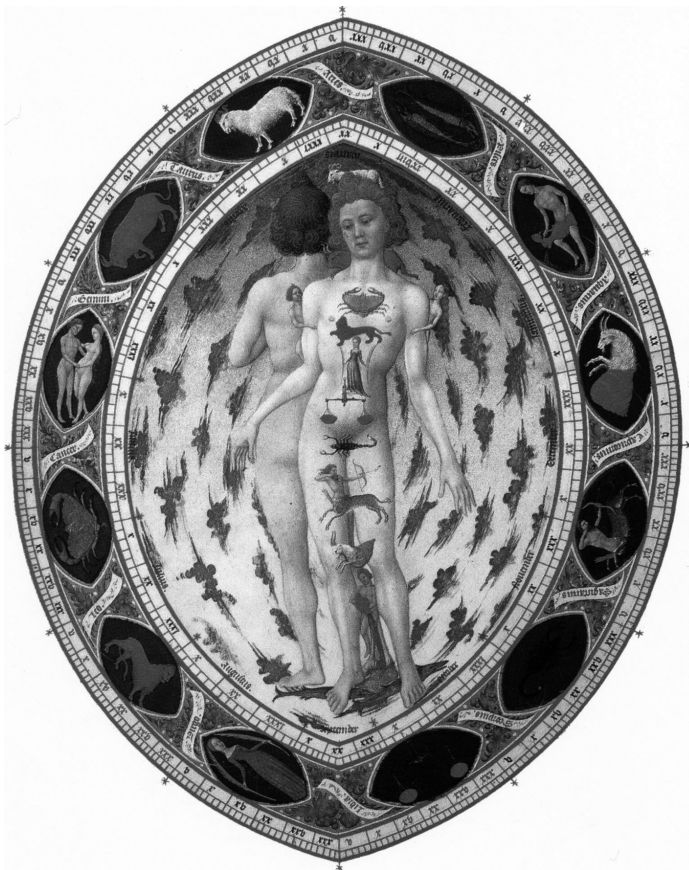
Het enige wapen dat in deze strijd deugt is de 'wapenrusting Gods', letterlijk: de wapenrusting, die van God stamt. Hoe deze wapenrusting verworven kan worden, blijft in de tekst van Paulus vooralsnog onduidelijk. Hij is niet bestemd voor het offensief, niet gemaakt om de vijand te doden of uit te roeien, niet om te vechten of te vluchten, maar uitsluitend om staande te blijven in de strijd: "Staat dan, uw lendenen omgord met waarheid...".

'Het begrip vrijheid zadelt de mens met de totale verantwoordelijkheid op.'

Joseph Beuys

'Wat de kiemkracht in het graan is, is de liefde in ons.'

Vincent van Gogh

'L'homme zodiacal' (15e eeuw), uit: *Les très riches heures du Duc de Berry*. Musée Condé, Chantilly

Het is een bekend verschijnsel, dat je niet moet wachten met je innerlijk te wapenen totdat je aangevallen wordt. Wat voor de fysieke strijd vanzelfsprekend is, dat geldt ook voor de geestelijke strijd: wees gewaarschuwd en gewapend, voordat je met de tegenstander geconfronteerd wordt. Een werkbare vorm, die ik in de praktijk vaak beoefend heb, is de volgende. Wanneer je met een gespannen situatie te maken hebt, bijvoorbeeld bij bemiddeling in een conflict, kun je de confrontatie voorbereiden, door de avond te voren met de verschillende kwaliteiten in samenhang met de

lichaamsdelen bezig te zijn: "Uw lendenen omgord met waarheid, bekleed met het borstpantser (Grieks: *thoraka*) van de gerechtigheid, de voeten geschoeid met de bereidwilligheid het evangelie van de vrede uit te dragen, onder alle omstandigheden opheffend het schild van het geloof, waarmee gij alle brandende pijlen van de boze kunt uitblussen; en ontvang de helm van het heil en het zwaard van de geest, dat is de goddelijke woordmacht."

Paulus noemde deze wapenrusting een *panoplia*, letterlijk: een alles-wapenrusting (Duits: *Ganz-Rüstung*); het gehele lichaam wordt met morele krachten beschermd, van top tot teen.

Ongetwijfeld is er een verband tussen deze morele kwaliteiten en

de verschillende lichaamsdelen. Zo wordt nog in de Middeleeuwen de mens afgebeeld met (de werking van) de twaalf dierenriemtekens in zijn lichaam:

voeten – vissen	(– vrede)
heupen – weegschaal	(– waarheid)
hart – leeuw	(– gerechtigheid)
hoofd – steenbok	(– heil)

Het loont de moeite om op zoek te gaan naar overeenkomsten en congruenties in de bovengenoemde categorieën. De afbeelding uit het getijdenboek van de hertog van Berry toont het volledige overzicht van de

samenhang van dierenriemtekens en menselijk lichaam.

Oefening

De sterkste werking gaat van deze religieuze oefening uit, wanneer hij zowel 's avonds voor het inslapen als 's ochtends na het ontwaken wordt gepraktiseerd. Door met deze regelmaat de beelden te visualiseren in samenhang met de tekst van Paulus, kun je tenslotte ook bij onverwachte aanvallen de wapenrusting paraat hebben en een attaque pareren.

Opmerkelijk genoeg wordt pas aan het einde van de tekst beschreven, hoe en onder welke omstandigheden de geestelijke wapenrusting nodig is. Deze tekst kan op twee verschillende manieren vertaald worden: "Draagt steeds deze wapenrusting, wanneer gij bidt en smeekt" (vertaling Heinrich Ogilvie). In deze interpretatie is ook het gebed een werkzaamheid, waarin geestelijke strijd gevoerd moet worden. Maar de Duitse theoloog Jörg Zink vertaalt met evenveel recht: "Gij vraagt, hoe gij tot deze wapenrusting komt? Bidt en smeekt!" In zijn interpretatie is de wapenrusting Gods het resultaat van een voortdurend leven in gebed. Hoe dan ook: door een intensief, regelmatig gebedsleven kunnen de krachten, waarmee we ons wapenen voor de geestelijke strijd, alleen maar versterkt worden. Het is een bekend verschijnsel, dat regelmaat in het religieuze en spirituele leven op alle fronten versterkend, vitaliserend en karaktervormend werkt.

De tekst uit de brief aan de Efeziërs van de apostel Paulus, die als geen ander de strijd gestreden heeft, leent zich in het bijzonder voor religieuze oefening. Blijkbaar heeft

Paulus deze woorden met vooruitziende blik geschreven, toen hij verwees naar een tijd waarin het boze de hoofdrol zou gaan spelen: "Daarom grijpt naar de wapenrusting Gods om weerstand te kunnen bieden op de dag dat het boze heersend wordt en staande te blijven totdat het gehele werk gedaan is." Het begint te erop te lijken, dat deze tijd is aangebroken – en dat we de geestelijke wapenrusting dringend nodig hebben.

Wie denkt, dat hij als enkeling machteloos in deze strijd staat, heeft de belangrijkste boodschap van Paulus nog niet begrepen. Niet ik smeed op eigen kracht mijn eigen wapens, maar God zelf geeft aan Zijn helpers een wapenrusting, die ons voor alle vormen van het boze onkwetsbaar maakt – zo lang als wij met Hem verbonden zijn en Hij met ons.

*'Uiteindelijk is de enige moed die van ons gevraagd wordt,
de moed om zelfs het vreemdste, het geheimzinnigste en onbegrijpelijke
in het gezicht te zien.'*

Rainer Maria Rilke

Het bewogen begin

In de serie 'Het bewogen begin' staan pioniers in de Christengemeenschap centraal: wat heeft hen bewogen en welke van hun impulsen zouden in onze tijd verder ontwikkeld kunnen worden?

Doorroeien: Over het leven van Eduard Lenz

door Mathijs van Alstein (student priesterseminarie Hamburg)

Het raadsel van onze individualiteit verbergt zich diep achter onze uiterlijkheid. Soms echter flakkert iets van ons ware wezen op aan de buitenkant en heel soms wordt precies op dat moment een foto van ons genomen. Op een foto van begin jaren veertig zien we Eduard Lenz (*18 juni 1901 - †8 november 1945) in een roeiboot tijdens zulk een onbewaakt ogenblik. Met krachtige handen trekt hij de boot vooruit; zijn blik is zwaarmoedig en er staat tegenwind, maar je voelt: deze man roeit door. En zo is het inderdaad geweest. Het leven van Eduard Lenz was moeilijk en misschien is geen van de eerste priesters zo zwaar op de proef gesteld als hij, maar opgeven ligt niet in zijn aard en doorgezet heeft hij tot aan zijn

dood, de dramatische finale in Siberië, waar hij uitgeput en uitgehongerd krepeert in een goederenwagon.

Wachten op een nieuwe kerk

Tot daar is het een lange weg geweest. Geboren in 1901, groeit Lenz op in de beschutte omgeving van een vooroorlogs dorp. Zijn kinderjaren worden gedomineerd door het katholicisme, dat hij diep in zich opneemt. Hij duikt helemaal onder in een boek met heiligenlevens, bouwt zichzelf een altaartje en gaat zelfs zo ver om op de koude grond naast zijn bed te slapen.

Deze ondertoon van diepe religiositeit zal nooit uit zijn leven verdwijnen, niet als hij filosofie gaat studeren en ook niet, als hij als twintigjarige de uitnodiging afslaat om deel te nemen aan de *Herbstkurs* in Dornach, waar Rudolf Steiner de opmaat voor de Christengemeenschap zal geven. In deze afwijzing kunnen we zelfs de bevestiging van zijn religiositeit zien, want zoals hij zelf zegt: "Wanneer theologen meedoen, is het al op voorhand verkeerd". Ware religiositeit wordt niet in abstracties gewon-

Eduard Lenz op het Starnberger meer, voorjaar 1940

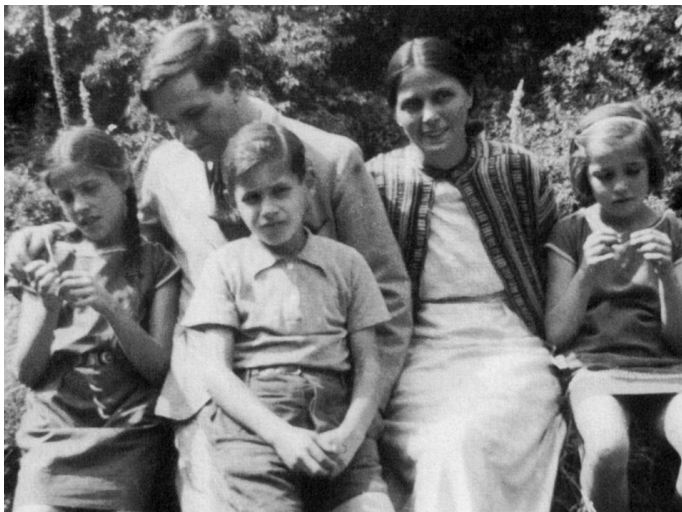
nen maar moet door-
heen het levende den-
ken gaan. Dat is zijn
diepste overtuiging.
"Zolang we onze
gedachten niet bele-
ven, komen we niet in
geestelijke werelden.
Voor we religie zeggen,
moeten we denken, tot
op het bot denken,
heel ons leven op de
gedachte instellen."

Tegelijkertijd is de
noodzaak van een cul-
tische vernieuwing hem
echter net zo duidelijk.
Het kind dat hij als
jonge vader krijgt laat
hij ongedoopt, want
"we wachten op een

nieuwe kerk, ze moet komen, ze hangt in de
lucht". Misschien is het precies het inzicht,
dat deze nieuwe kerk geen exegeten maar
denkers nodig heeft, dat hem over de streep
trekt om uiteindelijk toch deel te nemen aan
de wijdingsvoorbereiding in Breitbrunn, een
jaar later. Hoe dan ook, als 21-jarige wordt
Lenz gewijd en Emil Bock, die het waar-
neemt, schrijft later dat precies hij "als geen
ander de afgrondelijke ernst" van dit
moment beleeft.

Naar het Oosten

Van daar begint de moeizame weg, die zich
decennia lang zonder rustpauze zal voltrek-
ken. Lenz wordt uitgezonden naar Bochum,
maar zijn gemeente blijft leeg. Er volgt een
nieuwe uitzending naar Fürth, maar ook die
is getekend door bittere armoede en een-
zaamheid. Pas bij de uitzending naar Praag
leeft hij op: in de beweging naar het Oosten
vind hij zijn lotsmotief, de melodie van zijn
leven. De Russen die hij in Praag ontmoet,
geven hem een gevoel van zijn bestemming:
"Temidden van de Russen heb ik eindelijk
het gevoel op weg naar huis te zijn".

*Eduard en Friedel Lenz met Sophie, Johannes en Ruth
(omstreeks 1937)*

De gemeente in Praag wordt gesticht, maar
is ook daar geen onverdeeld succes. Voor de
Tsjechen blijft Lenz een Duitser en financieel
is er geen draagkracht. De jonge man wordt
neerslachtig en heeft het gevoel voor de
derde keer te falen: "Dat ik niets kan, niets
ben, zie je daaraan, dat ik geen gemeente
samenbreng". Deze stemming werkt zich al
snel op zijn gezondheid uit en Lenz staat nu
aan het begin van een lijdensweg. Hij krijgt
een zware halsontsteking, die hem eerst een
paar maanden – en zes jaar later zelfs voor
enkele jaren – uit het beroep gooit.
Merkwaardig genoeg is het precies in deze
onmogelijke omstandigheden, dat hij zich
profileert als een spreker die honderden
mensen aantrekt, weliswaar niet in Praag
maar wel in Duitsland.

Het ontgaat zijn collega's niet. Voor hen
wordt hij, in de woorden van twee van hen,
"een waarborg voor de Christen-
gemeenschap", "de samenvatting en het
middelpunt van het priesterschap". Lenz
ontleent deze positie aan een trouw doorge-
voerde studie van de bronnen van onze cul-
tuur. Studeren is voor hem een vanzelfspre-

kende noodzakelijkheid: het ligt zowel in zijn aard als in de manier waarop hij zijn roeping begrijpt. Een priester moet in zijn ogen ook historicus, socioloog en filosoof zijn; niet om zich af te sluiten in een cocon van weten, maar om des te krachtiger de eigen tijd te kunnen trotseren. Wie in de periode tussen de twee Wereldoorlogen de wereld niet doorschouwt, kan aan die wereld alleen maar te gronde gaan. Lenz weet dat. Een waanzinnige inflatie kondigt in Duitsland de komst van het fascisme aan en in het Oosten zijn de communisten begonnen aan de industrialisering van Rusland. Alleen een wakker mens zal kunnen doorstaan wat komen gaat.

Lenz komt al spoedig met deze twee vijanden in aanraking. Zijn profiel steekt hij dan ook niet onder stoelen of banken. Al in 1932 publiceert hij 'Tegenstanders van het Christendom': over de beweging van de goddelozen, een brochure waarin hij met apocalyptisch bewustzijn ten strijde trekt tegen rassenleer, bolsjewisme en katholicisme. De prijs voor deze krasse taal zal hoog zijn, maar Lenz schrikt er niet voor terug die te betalen. Wanneer hij getuige is van een arrestatie op straat, zegt hij onomwonden: "Niet lang meer en dan is dit ook ons lot".

De kunst van het sterven

Dit lot wordt onontkoombaar in 1941, als de Christengemeenschap officieel verboden wordt en Lenz uit welingelichte bron verneemt, dat hij op de zwarte lijst staat. Om een deportatie te voorkomen meldt hij zich vrijwillig aan als soldaat. Hij wordt eerst naar Polen gestuurd om met een omweg over Frankrijk uiteindelijk in Tsjecho-Slowakije gestationeerd te worden, waar hij aan het eind van het oorlog door het oprukkende Russische

leger krijgsgevangen genomen wordt.

Het is onmogelijk om niet diep bewogen te worden bij het verslag van zijn laatste maanden. Hoewel hij daar zelfs naar communistische maatstaven eigenlijk niet thuishoort, wordt Lenz tewerkgesteld in een van de zwaarste strafkampen van Siberië. Daar moet hij tot twintig uur per dag in de kolenmijn werken, kniehoog in het water staand, zonder de verstrekking van vast voedsel. In december 1944, in een van zijn laatste brieven, schrijft hij: "Uiteindelijk is het soldatenleven toch een oefening in de kunst van het sterven".

Het zal niet bij een oefening blijven. Wegens totale uitputting wordt Lenz op de trein naar Duitsland gezet om daar in vrijheid gesteld te worden. Hij overleeft het transport niet en wordt begraven bij Omsk, in het Oosten tussen de Russen, het volk waarnaar zijn hart uitging. Over zijn laatste weken en dagen hangt een waas van martelaarschap, waar geen mensenoog meer doorheen kijkt. De heldere kracht echter waarmee hij zijn lot niet ontwijkt, maar in stilte op zich neemt, blijft een voorbeeld, vooral vandaag waar het levensdrama zich bij velen in de binnenwereld afspeelt, eerder dan in de buitenwereld zoals toen in de waanzinnige 20e eeuw.

Bronnen

- Gädeke, Rudolf. Die Gründer der Christengemeinschaft. Ein Schicksalsnetz, Dornach, 1992. Ebd., p.450.
- Huidekoper, Ellen. In silberner Finsternis - Eduard Lenz, ein Leben in den Umbrüchen des 20. Jahrhunderts. Verlag Urachhaus, Stuttgart, 2003.
- Lenz, Friedel (red.). Eduard Lenz – Gelebte Zukunft. Aufsätze, Briefe, Dokumente. Verlag Urachhaus, Stuttgart, 1982.

Het laatste bijbelboek

door Marianne de Nooij (geestelijke gemeente Amsterdam)

Veel van de evangeli gedeelten, die vanaf 29 september, als de Michaëltijd begint, tot aan Advent in de mensenwijdingsdienst worden gelezen, komen uit het laatste bijbelboek: de Openbaring (of Apocalyps) van Johannes. Waar gaat dit boek over en wat zijn de hoofdthema's?

De Openbaring van Johannes is een echt inwijdingsboek, waarvan Maarten Luther schreef: "Mijn geest kan met dit boek niets aanvangen". De scholingsweg van de antroposofie, die als geesteswetenschap inzicht verschaft in de ontwikkeling van de aarde en de mens, is een grote hulp bij het begrijpen van het openbaringsboek. Als inwijdingsdocument is het een boek dat in elke tijd waar is: het was, het is en het komt. Het is als met een droom: die draagt de duiding van de beelden niet in zich, de duiding wordt bepaald door dat wat je kent.

De ziener Johannes

Johannes, de leerling die Jezus' liefde heeft ervaren en de schrijver van het Johannesevangelie, kreeg op Golgotha, staande onder het kruis, de opdracht om de moeder van Jezus tot zich te nemen. Volgens de legende is hij met haar naar Efeze gegaan. Later ging hij naar Rome, waar Paulus en Petrus inmiddels ook waren aangekomen. Daar overleefde hij, zoals de legende vertelt, de martelaarsdood in de kokende olie en werd vervolgens verbannen naar het eiland Patmos. "Ik Johannes, uw broeder en deelgenoot in de verdrukking en in het koningschap en in de volharding die wij in Jezus vinden, was op het eiland genaamd Patmos" (Openb. 1:9).

In de loop van het openbaringsboek wordt de ziener Johannes steeds verder ingewijd in

de lotgevallen van de aarde en de mensheid. Zijn inwijdingsproces wordt zichtbaar in een telkens weerkerende drieslag van 'zien' (imaginatie), 'horen' (inspiratie) en 'tasten' (intuïtie), die door het hele boek heen is te

*'Johannes op Patmos',
Hans Memling (1479). Memlingmuseum
St. Janshospitaal Brugge.*

ontdekken: ik zie de bliksem, ik hoor de donder, ik voel de aarde beven; ik zie de zegels, ik hoor de bazuinen, ik word aange- raakt door de schalen van toorn.

Het openbaringsboek kan in zeven delen worden onderverdeeld:

1. inleiding (hst. 1)
2. de brieven aan de zeven gemeenten (hst. 2-3)
3. de zeven zegels (hst. 4-7)
4. de zeven bazuinen (hst. 8-14)
5. de zeven schalen van toorn (hst. 15-20)
6. Babylon (hst. 17-18)
7. het nieuwe Jeruzalem (hst. 19-21)

De eerste twee delen hebben nog sterk betrekking op de aardewereld. Met de zeven zegels betreedt de ziener het gebied van de beelden, de imaginatie, het leren zien met je gedachten. De bazuinen hebben betrekking op het gebied van de inspiratie, het denkend leren opnemen van dat wat in je hart spreekt. De zeven schalen van toorn gaan over het gebied van de intuïtie, het leven in aanwezigheid van de geest, handelen in tegenwoordigheid van geest. De hoofdstukken over Babylon beschrijven de ondergang van de oude wereld en de slot- hoofdstukken gaan over het herrijzen van de nieuwe wereld, de nieuwe stad Jeruzalem.

De Mensenzoon en het Lam

In de inleiding wordt de verschijning van de Mensenzoon geschetst: groot en overweldigend, Johannes valt 'als dood' neer. De Mensenzoon verschijnt niet in het daglicht, maar in het licht van de zeven kaarsen, het licht dat de zeven gemeenten uitstralen. Hij is de eerste, de laatste, de levende; hij heeft de sleutel. Johannes krijgt de opdracht om alles wat hij ziet ('het tegenwoordige en het toekomstige') op te schrijven en het dan in briefvorm aan de engelen van de zeven gemeenten te sturen.

In deze zendbrieven wordt de Mensenzoon zevenvoudig beschreven als degene die tot

de betreffende gemeente spreekt; daar begint elke brief mee. En elke brief eindigt met een overwinningswoord. De compositie van de overven volgt een min of meer vaste structuur:

1. 'Zo spreekt hij ...', een beschrijving van een aspect van de Mensenzoon
2. de diagnose van wat er in die gemeente gaande is, die zowel lof als kritiek kan bevatten
3. de consequenties van deze diagnose
4. de opgave voor de toekomst
5. de belofte
- 6 (7). 'Wie oren heeft ...'
- 7 (6). beschrijving van de overwinnaar.

Na deze brieven aan de engelen van de zeven gemeenten kijkt de ziener Johannes door een open deur de hemel in. Daar ziet hij de troon van God, waar zich in hoofdstuk 5 dat onge- looflijk dramatische moment ontvouwt, dat niemand in de hemel of op de aarde of onder de aarde de boekrol, die de Tronende in zijn rechterhand heeft, kan openen: de ontwikke- ling van de mensheid dreigt helemaal vast te lopen en de ziener weent zeer. Maar dan ziet hij het Lam. Dit onschuldige, kleine, wollige, zachte, witte, levenslustige jonge dier, dat met zijn reine uitstraling zoveel liefde in de mens weet te wekken, leeft als Christuskracht potentieel in iedere mens. En dit Lam is waar- dig de boekrol te nemen en de zeven zegels te openen: de wereldontwikkeling kan verder gaan!

Met het openen van de zegels breekt de ene na de andere catastrofe uit: is bij de witte ruit (eerste zegel) alles nog rustig, bij de rode ruit komen de oorlogen; met de zwarte ruit wordt de wereld weegbaar, meetbaar, telbaar; bij de vale ruit kruipen de doodskrachten het leven binnen. De martelaren ontvangen witte gewaden en alles en iedereen wordt door aardbevingen en windstoten van zijn plaats gerukt. Bij opening van het zevende zegel blazen de scheppergeesten, de zeven Elohim, een voor een op hun bazuinen. Het gaat door merg

en been, deze verwandelingsprocessen gaan tot op het bot.

Dan breekt in hoofdstuk 10 een nieuwe episode aan. Een engel met een aangezicht als de zon, waarmee aangeduid wordt dat het om de engel Michaël gaat, staat met zijn voeten als een brug tussen land en zee, hij overbrugt de kloof tussen de zintuiglijke en de geestelijke wereld (zie omslagafbeelding). Hij geeft Johannes een boekje, niet om het te gaan lezen, maar om het op te eten! Het christendom is een religie van eten en drinken, van het opnemen van de Logos, Christus' liefdewoord, in het wilsleven van de verteringskrachten, zodat deze liefde door de menselijke wil heen werkzaam kan zijn op aarde.

Drie beesten

Wanneer alle zeven bazuinen zijn geblazen, verschijnt in Hst. 12 het grote teken aan de hemel van de vrouw in baredood, gehuld in de zon met de maan onder haar voeten: een beeld voor de ziel van de mensheid, die het mensen-ik gaat baren. Met de vrouw verschijnt ook de vuurrode draak met de zeven hoofden en de tien hoornen, die het mensen-ik wil roven. Michaël en zijn engelen strijden tegen de draak, de slang van het oerbegin, die zich voedt met de boze daden van de mensen. De draak is te herkennen aan het feit dat hij weinig tijd heeft... Hij wordt uit de hemel geworpen in de aardse zwaarte. Daar gaat hij staan op het strand van de zee, waar eerder de engel Michaël stond. Uit de zee komt een tweede beest, een soort panter en de gehele aarde volgt dit godslasterende beest (de anti-Logos) vol bewondering en aanbidt ook de vuurrode draak. Een derde beest met hoornen als een lam stijgt op uit de aarde en zijn getal is 666; hoedt u voor wat er onschuldig als een lam uitziet! Deze beestentriniteit is

*'De apocalyptische maagd' (eind 15e eeuw).
Musée Unterlinden Colmar Frankrijk*

echt een karikaturale afspiegeling van de goddelijke triniteit.

Na al dit boze komt er in hoofdstuk 14 troost voor de ziener Johannes. In de beschrijving van het Lam en de 144.000 in witte gewaden die het Lam volgen komt de mogelijkheid van een nieuwe schepping in zicht. Dit nieuwe is als mogelijkheid reeds in gang gezet voordat de grote rampen uitbreken, die met de zeven schalen van toorn (hoofdstuk 16) worden uitgegoten op de aarde; zoals in de herfst, voordat de winterkou gaat heersen, de nieuwe knoppen al gevormd zijn aan de takken.

Babylon en Jeruzalem

In de puinhopen van alle catastrofes duikt het beeld op van Babylon, in een dubbele gestalte: als stad en als hoer. Het is het tegenbeeld van het nieuwe Jeruzalem en van de bruid van het Lam die de toekomst kan baren. Babylon gaat ten onder, evenals de drie beesten die de 'tweede dood' ondergaan. De oude hemel en de oude aarde vergaan en het nieuwe Jeruzalem, als stad en als bruid, daalt neer.

De Openbaring van Johannes is sterk getalsmatig gecomponeerd in zevenheden, die duiden op ontwikkelingen in de tijd, en twaalfheden, die op kosmische ontwikkelingen buiten ruimte en tijd duiden. Ernst Lohmeyer vermeldt in zijn boek 'Die Offenbarung des Johannes', dat hij 7700 zevenheden in het openbaringsboek heeft geteld! De stad-bruid Jeruzalem is twaalfvoudig geleed, geheel doordrongen van kosmische kwaliteit. Engelenmaat wordt nu mensenmaat (Openb. 21: 18): het kosmische twaalf is een mensengetal geworden, de aarde is een kosmos van liefde geworden. De bijbel begint met het paradijs, een

tuin: door God geschapen natuur. De bijbel eindigt met een stad, een cultuurschepping: het nieuwe Jeruzalem is met name ook mensenwerk.

De Openbaring van Johannes beschrijft een geboorteprocés, dat gepaard gaat met heftige weeën: uit het 'stervende aardebestaan' wordt een nieuwe wereld geboren, waarin de mens weer verenigd is met de goddelijke wereld en niet langer meer in afzondering van de Godheid, in 'zondekrankheid', hoeft te leven. De mens is vrij of hij aan die nieuwe wereld van liefde wil meewerken, of wil meegaan in het materialisme van de stervende aarde. Het is door zijn eigen 'gedraging', zoals het credo dat formuleert, of hij zich al dan niet aan de dood der materie laat ontrukken.

Uit dit geboorteboek, waarin Michaël als een geboortehelper de brug vormt tussen hemel en aarde, worden er in de mensenwijdingsdienst naar het einde van het kerkelijke jaar toe – van de Michaëltijd tot aan Advent – evangeliegedeelten gelezen. Elk jaar weer opnieuw.

Een zich steeds vernieuwende actualiteit

Over de epistels in de mensenwijdingsdienst

Hans-Werner Schroeder,
Uitg. Kamerling 2009

door Ton Besterveld
(geestelijke gemeente Zutphen)

De teksten van de sacramenten en rituelen in de Christengemeenschap zijn bedoeld om te horen, niet om te lezen. Daarom worden deze teksten niet afgedrukt en liggen er in de kerken geen bundeltjes met liturgie. Daarom ook zijn de geestelijken doorgaans terughoudend met het uitspreken van deze teksten buiten de diensten om, laat staan met het op schrift zetten ervan. Dit boekje markeert dan ook een opmerkelijke stap in de literatuur over de mensenwijdingsdienst. Nog niet eerder zijn de teksten over de epistels en invoegsels zo direct

besproken en zo direct geciteerd.

Wat betreft het 'vaste deel' van de mensenwijdingsdienst geldt, dat de woorden ervan voor de regelmatige deelnemers zo vertrouwd zijn dat menigeen deze woorden uit het hoofd kent, ze desgewenst in zich kan oproepen en zo met deze woorden kan leven. Hierover is al veel geschreven. De epistels en invoegsels, die de verbinding met de feesttijd van het jaar vormen, zijn soms maar kort hoorbaar en daardoor moeilijker vast te houden. Ermee leven is dan ook lastiger en de samenhang van deze gebeden door het jaar heen komt niet gemakkelijk in het bewustzijn.

H.-W. Schroeder is het als geen ander toe vertrouwd de lezer een gevoel voor deze samenhang te laten krijgen. Al eerder is van zijn hand een boek verschenen over de perikopen, de evangeliegedeelten die in de dienst worden gelezen, in de loop van het jaar. Diezelfde stroom beschouwt hij nu in de verschijning van de epistels en invoegsels. Stap voor stap laat hij de motieven aan het woord en roept hij deze gebeden op, inderdaad met kleinere en grotere citaten. Zijn doel, het de lezer mogelijk maken zich op een feesttijd voor te bereiden, wordt naar mijn indruk zeker bereikt. Sterker nog: in de wisselwerking tussen voorbereiding en ervaring in de dienst is een sterke verdieping van deze ervaring mogelijk.

De stroom van de gebeden door het jaar heen laat de levende werkelijkheid van Christus' leven met de aarde zien – niet in de verwijzing naar een historische gebeurtenis van 2000 jaar geleden, maar in een zich steeds vernieuwende actualiteit. Het oerproces van de mensenwijdingsdienst verschijnt van week tot week, soms van dag tot dag in een nieuw gewaad van evangelie, kleur en gebed; Schroeder leidt de lezer zo binnen in deze wereld van metamorfoses dat het ontzag voor het Christusmysterie alleen maar toeneemt, naarmate je er meer van begrijpt.

We zijn eigenlijk nooit alleen

Van werelden en wezens

Jaap van de Weg, uitg. Christoffor 2009

door Ferdinand Amons
(gemeente Driebergen)

Lezend in het nieuwe boek 'Van werelden en wezens', geschreven door Jaap van de Weg, word je je ervan bewust dat talloze wezens ons permanent omringen, zonder dat je hun aanwezigheid eigenlijk merkt. Het boek is heel behoedzaam geschreven, het nodigt je uit om rond te kijken op je eigen zieletooneel naar wat je daar ontmoet. Je ervaart de wezens daar als krachten, maar de schrijver maakt duidelijk dat deze krachten ergens van uitgaan, van wezens die steeds in onze ziel actief zijn.

Het boek geeft ons het besef dat we eigenlijk nooit alleen zijn, dat we constant begeleiders gewaar worden die onze ziel en onze stemmingen beïnvloeden. Deze wezens

bevinden zich in eigen werelden op verschillende niveaus, die op hun beurt hiërarchisch zijn geordend. Er zijn er die in de zielewereld werkzaam zijn, naast andere in de geestwereld. Van de Weg geeft aan hoe je beide werelden kunt leren onderscheiden.

In de zielewereld zijn demonen actief, wezens die bestaan uit emotie-energie, die alsmaar bezig zijn onze gevoelens te manipuleren. Ze komen binnen door een 'gat' in de ziel; vaak is dat een stemming of een gevoel waar je niet mee kunt omgaan, waar het Ik niet in leeft. Hoe kun je zulke demonen leren kennen en hoe kom je die 'gaten' in je ziel op het spoor? Van de Weg beschrijft dat je daarvoor waarnemingsorganen kunt ontwikkelen. Demonen zoeken verbinding met onze organen. Zo vinden wrok-, ergernis- en boosheiddemonen een verbinding met je maag; haatwezens gaan vastzitten in je buik, enz. Het gaat erom deze verleiders, deze nare gasten in je ziel te signaleren. Daarvan zijn er zeven soorten, die gulzigheid, hebzucht, woede, wrok, wel lust, ijdelheid en luiheid bij je fluisteren. De auteur beschrijft ze elk afzonderlijk in detail. Naast deze demonen onderscheidt Van de Weg ook nog spoken. Demonen vinden hun aangrijpingspunt in het emotionele leven; spoken daarentegen zijn actief in je denken. Iedereen heeft wel eens last van starre denkpatronen, dogma's. Deze praten, discussiëren met je, zijn steeds met je in dialoog en voorzien je van commentaar. Demonen en spoken grijpen aan in het individuele leven, maar er zijn ook maatschappelijke spoken en demonen te onderkennen. In afzonderlijke hoofdstukken geeft hij methoden, hoe je met dergelijke wezens in het reine kunt komen, hoe je ze kunt bevrijden en uitbannen.

Niet alleen storende, negatief werkende wezens zijn in onze leefwereld werkzaam; er zijn ook helpende wezens. Onze beschermengelen zorgen liefdevol voor ons, maar daarnaast bestaat er ook een 'familieziel', zij streeft naar het welzijn van alle leden van de familie,